

Vliv rozsáhlých zamořených prostorů na operace počátečního období války

Plukovník Ján Koreň

Vliv meteorologických podmínek v prostoru západoevropského válčiště na vytvoření zamořených prostorů po pozemních jaderných úderech

Rozlehlost zamořených prostorů a stupeň zamoření po pozemních jaderných úderech budou za stejných meteorologických podmínek ovlivněny množstvím a mohutností jaderných úderů a jejich hustotou na válčišti.

Po strategických jaderných úderech s pozemním výbuchem při použití jaderné náplně největších mohutností (20, 30, 50, 100 mt), šíří se radioaktivní zamoření na velké vzdálenosti a ve velmi širokých pásmech (např. od jednoho úderu v pásmu až několik set kilometrů).

Směr šíření radioaktivních oblaků a vytváření radioaktivních stop je závislý hlavně na výsledném směru výškového větru. Převládající výškové větry v podmínkách západoevropského válčiště se pohybují převážně v rozmezí severozápad až jihozápad, tj. od 315 do 225 stupňů. Za těchto meteorologických podmínek se radioaktivní stopy šíří do nitra států socialistického tábora a jsou pro náš tábor určitou nevýhodou. Nebylo by správné posuzovat tuto nevýhodu izolovaně od ostatních podmínek. Proto je nutné si uvědomit alespoň tyto skutečnosti:

— hlavní sílu imperialismu představují USA, jež mohou být napadeny pozemními strategickými údery a vyraženy vysokými úrovněmi radiace za jakýchkoli meteorologických podmínek;

— imperialisté disponují na evropském válčišti velmi omezeným prostorem, který je možno vzhledem k velké koncentraci průmyslu a obyvatelstva velmi rychle rozvázat a vysokými úrovněmi radiace po pozemních strategických úderech v něm vyřadit nejen sta miliony obyvatel, ale i hlavní uskupení vojsk NATO na tomto válčišti;

— SSSR disponuje přesnými strategickými raketami, kterými může již v prvních hodinách války značně ochromit použití strategických raket a letectva protivníka a tím podstatně zeslabit napadení socialistického tábora.

Je zřejmé, že by za meteorologických podmínek převládajících na západoevrop-

ském válčišti došlo k zamoření socialistických států i od vlastních jaderných úderů na strategické cíle v západní Evropě. Úroveň radiace od těchto úderů by však nebyla na našem území zdaleka tak vysoká jako u nepřítele. Aby nedošlo k vážnějšímu ohrožení našich vojsk a civilního obyvatelstva radioaktivním zamořením po vlastních strategických jaderných úderech, nelze tyto údery s pozemním výbuchem vést na cíle do blízkosti západních hranic socialistického tábora, ale na takové vzdálenosti, aby byla dodržena podmínka, že nebudou příliš ohrožena vlastní vojska a civilní obyvatelstvo.

Podle názorů představitelů NATO, zamýšlejí imperialisté vytvořit na evropském válčišti souvislou přehradu radioaktivního zamoření mezi Baltickým a Černým mořem s cílem znemožnit sovětským armádám včasné zásah na západoevropské válčiště. Imperialisté mohou vytvoření takovéto přehrady plánovat jak pro případ strategické obrany, tak pro případ přechodu do útoku proti socialistickému táboru ihned se zahájením války. Počítají s tím, že by do příchodu jejich pozemních sil k této přehradě nastal takový pokles úrovně radiace, který by jim umožnil další pokračování v útoku směrem východním (severovýchodním) bez většího ohrožení.

V případě obranné koncepce mohou pak vzhledem k meteorologickým podmínkám provádět jaderné údery s pozemním výbuchem již těsně u západních hranic států socialistického tábora. Pak by přechod vojsk NATO do útoku byl v prvních dnech války nemožný, neboť tato vojska by vcházela do souvisle zamořených prostorů o vysokých úrovních radiace a to již vzápětí po vyražení k útoku.

Při útočné koncepci nemohou vést jaderné údery s pozemním výbuchem v blízkosti západních hranic států socialistického tábora, ale až ve značné hloubce od těchto hranic. Za předpokladu, že by obě válčící strany plánovaly přejít do útoku se zahájením války, má socialistický tábor za uve-

dených meteorologických podmínek určitou výhodu v strategických (i operačních) jaderných úderech s pozemním výbuchem. Tato výhoda spočívá v tom, že může dosáhnout zamoření prostorů vysokými úrovněmi radiace na bližší vzdálenost ke státním hranicím nežli protivník a v důsledku toho i více ohrožit úderná uskupení protivníka, jež se připravují k útoku. (Porovnání vzdálenosti prostorů o nejvyšších úrovních radiace od státních hranic uvádí příloha 1.)

Z přílohy 1 je zřejmé, že za převládajících povětrnostních podmínek by se octly až dvě třetiny hlavních sil Západních v nejsilnější zamořeném prostoru I a asi jedna třetina v zamořeném prostoru II. Hlavní síly Východních jsou rozmístěny mimo nejsilnější zamořený prostor I i mimo zamořený prostor II a jsou v daleko méně zamořeném prostoru III a IV.

Protivník pak ve snaze vyhnout se silnému radioaktivnímu zamoření bude soustřeďovat co nejvíce sil v blízkosti státních hranic a přecházet do útoku s co největším úsilím a urputností. Značné soustředění sil a prostředků v blízkosti státních hranic je však pro něho nevýhodné, neboť umožňuje Východním účinně napadat uskupení Západních vzdušnými jadernými údery a dokončit jejich zničení v pohraničních středních sraženích.

V současné době existují velké zásoby raketových jaderných zbraní, včetně raket strategického určení a tyto zásoby budou i nadále narůstat. Vzhledem k tomu bude možné řešit strategické úkoly, zvláště na rozhodujícím směru určitého válčičství i použitím tzv. čistých termojaderných náplní, nebo při jejich nedostaku i použitím trojfázových termojaderných náplní se vzdušným výbuchem. (Poznámka: u čistých ter-

mojaderných náplní nedochází k většímu radioaktivnímu zamoření ani při pozemních výbuších, protože problém iniciace výbušné termojaderné reakce je vyřešen bez použití štěpných materiálů U-235 a PU-239 a to pomocí klasických výbušnin.) Za takovéto koncepce bude pak účelné vytvářet rozsáhlé zamořené prostory pozemními strategickými i operačně taktickými jadernými údery na jiných, méně významných směrech, zvláště k jejich izolaci a k zabezpečení operačních uskupení, útočících na hlavní směr.

Nelze tedy jednoznačně tvrdit, že by operace počátečního období války probíhaly jen v souvisle zamořených prostorech od vlastních strategických jaderných úderů s pozemním výbuchem. To ovšem nevylučuje možnost, že by neprobíhaly v zamořeném prostoru vůbec. Protivník, zvláště po ztrátě iniciativy, se bude snažit pozemními jadernými údery a vytvořením rozsáhlých zamořených prostorů bránit našim vojskům v rychlém postupu a v dosažení stanovených cílů operací.

V dalším rozeberu jen ty operace, jež by probíhaly v souvisle zamořených prostorech od vlastních pozemních strategických úderů.

Závěrem chci konstatovat, že převládající meteorologické podmínky na západoevropském válčičství jsou výhodné pro Západní jen v tom případě, kdy řeší válečné sražení strategickou obranou a naopak jsou pro ně nevýhodné, zamýšlejí-li přejít do útoku současně s prvním hromadným úderem. Tato nevýhoda je ještě znásobena malou rozlohou západoevropského válčičství, velkou koncentrací průmyslu a obyvatelstva na tomto válčičství s dlouhými, citlivými zámořskými spoji hlavní síly světového imperialismu — USA.

Vliv vlastních strategických jaderných úderů s pozemním výbuchem na operace počátečního období války

Vzhledem k radioaktivnímu zamoření od vlastních strategických jaderných úderů s pozemním výbuchem může být první útočná operace zahájena v podstatě ve dvou variantách a to ihned s prvním hromadným úderem, nebo až v určitou dobu po něm.

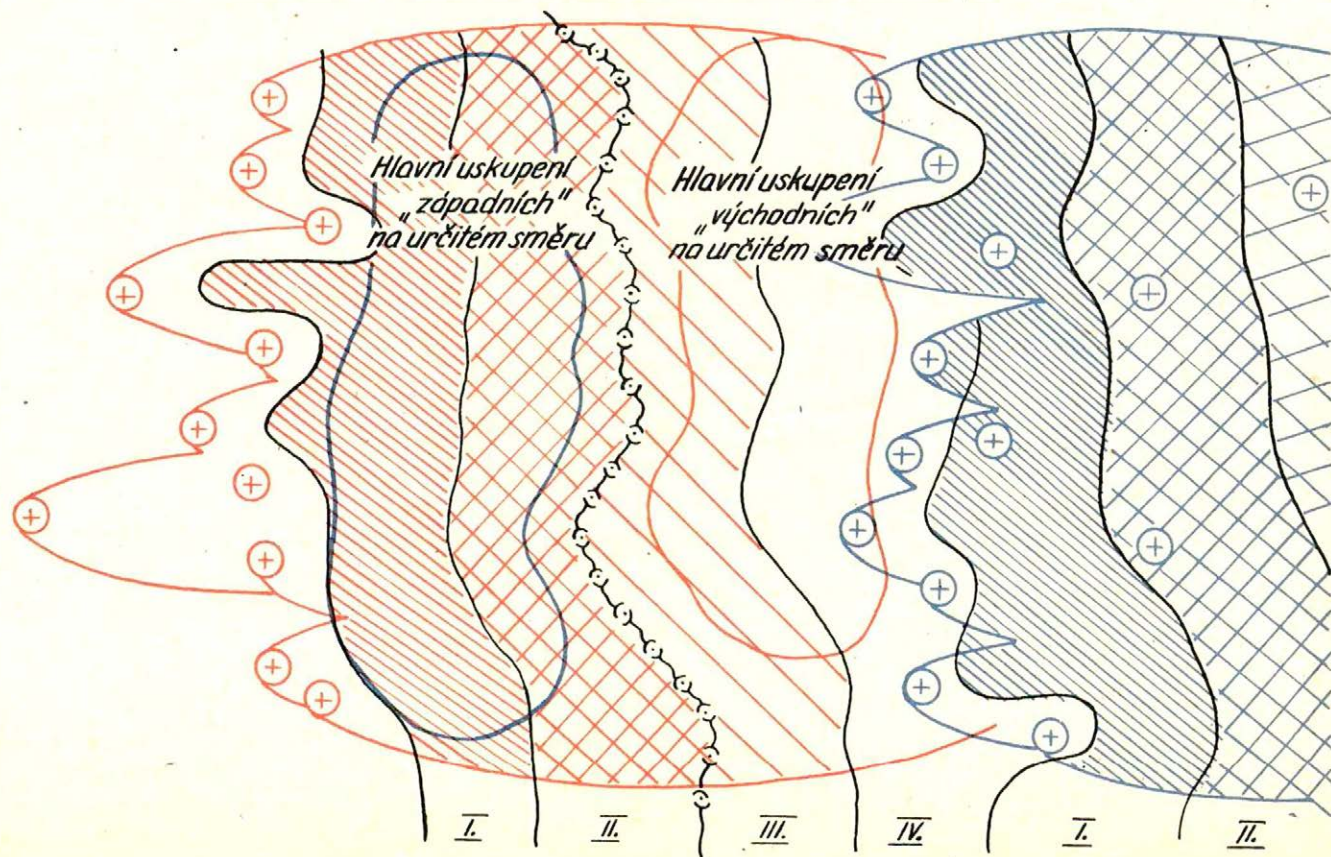
V prvním případě nebude zahájení první útočné operace bezprostředně ovlivněno radioaktivním zamořením po vlastních strategických úderech a to z toho důvodu, že nejbližší údery s pozemním výbuchem budou ve větší vzdálenosti od státních hranic. Např. budou-li nejbližší strategické ja-

derné údery s pozemním výbuchem ve vzdálenosti 400 km od státních hranic a rychlost výsledného výškového větru bude 30 km, dojde k zamoření státních hranic asi za 13 hodin a k zamoření prvního sledu útočících vojsk asi za 11–12 hodin. Za tuto dobu mohou proniknout vojska do hloubky asi 40–60 km nezamořeným prostorem.

Ve druhém případě dojde k zamoření prostoru rozmístění vlastních vojsk od vlastních strategických jaderných úderů a útok může být zahájen až po poklesu úrovně radiace.

Možnosti provedení pozemních strategických úderů
za předpokladu, že východní i západní zamýšlí přejít do útoku
současně s provedením prvního hromadného úderu.

Příloha č. 1

Proto první případ se zdá v našich podmínkách výhodnější, neboť umožňuje přechod státních hranic a ovládnout důležité prostory na jihozápadních svazích pohraničních hor v nezamořeném terénu. To umožňuje vyhnout se všem těžkostem a komplikacím, spojeným s bojem v zamořeném prostoru.

Přechod do útoku až po určité době po prvním hromadném úderu může být výhodný jen tehdy, jsou-li předem ženíjně vybudovány prostory rozptýlení vojsk. Ženíjní úprava prostorů rozmístění by se však neobešla bez prozrazení a tím i možnosti účinného napadení vojsk jadernými údery nepřítelů.

Po vlastních strategických jaderných úderech s pozemním výbuchem by došlo zpravidla k zamoření celých útočných pásem armád a frontu. Intenzita tohoto zamoření by nebyla všude stejná. Vzhledem k meteorologickým podmínkám by se na určitých směrech vytvářely silně zamořené prostory a na jiných směrech prostory s nižšími úrovněmi radiace. Na podkladě cílů, jež mají být v prvním hromadném úderu napadeny pozemními údery a dále na podkladě mohutnosti jaderné náplně plánované pro každý cíl a převládajících meteorologických podmínek, je možné předem vyhodnotit radiační situaci. Radiační situace je rozhodujícím operačním činitelem a nutno jí bezpodmínečně podříditi veškeré plánování a vedení operací. Radiační situace ovlivní zejména:

- volbu útočných směrů;
- uskupení vojsk při zahájení i v průběhu prvních operací počátečního období války;
- časové i prostorové plnění úkolů;
- zásobování vojsk a odsuny;
- bojeschopnost vojsk.

Rozhodující směr činnosti armády (frontu) i směry útoku jednotlivých divízi je nutné volit na těch směrech, jež byly na podkladě předběžného vyhodnocení radiační situace vyhodnoceny jako nejméně zamořené. Skutečná radiační situace, jež se vytvoří po pozemních jaderných úderech, nebude však zpravidla odpovídat předběžně vyhodnocené radiační situaci a proto je nutné útočné směry je nutné přizpůsobit skutečné radiační situaci. Vytvoření radiační situace ovlivní i průběh jednotlivých útočných směrů. Útočné směry nebudou vždy přímočaré, ale naopak budou mít často značné nerovnoměrný průběh. Mezi vhodnými útočnými směry budou často značné mezery silně zamořené radioaktivními látkami, které znemožňují vzájemnou

součinnost vojsk, útočících na jednotlivých směrech. Proto požadavky na samostatnou činnost jednotlivých svazků i útvarů narůstají a rovněž tak se zvyšují i požadavky na velitele a štáby divízi a pluků.

Jak jsem již uvedl, převládající směry výškových větrů se v prostoru západoevropského válčiště pohybují zpravidla v rozmezí severozápad až jihozápad, tj. od 315 do 225 stupňů. Jde o dosti značný úhlový rozsah a proto je správné radiační situaci předběžně vyhodnotit nejméně ve třech variantách, tj. pro výsledný směr výškového větru severozápad (315 stupňů), západ (270 stupňů) a jihozápad (245 stupňů). V každé z variant se do určité míry pozmení i vhodné útočné směry. Před zahájením první útočné operace je nutné proto uskupit vojska tak, aby je bylo možné zasadit do útoku na jednotlivých směrech podle kterékoliv varianty.

Podklady pro předběžné vyhodnocení radiační situace po strategických úderech má jistě k dispozici jen úzký okruh nejvyšších představitelů hlavního velení. Velitelé a štáby frontů a armád se dozví potřebné údaje až těsně před prvním strategickým úderem. Proto je nutné, aby hlavní velení ovlivňovalo úkoly i uskupení jednotlivých frontů a armád. Skutečnost, že údaje o radiační situaci by se dověděli velitelé a štáby frontů a armád až těsně před prvním hromadným úderem nám nesmí bránit v tom, abychom při cvičeních neprováděli cvičné strategické jaderné údery s pozemním výbuchem a na podkladě předběžného vyhodnocení radiační situace neřešili všechny složité problémy takovouto situací vyvolané.

Při plánování první útočné operace i dalších operací počátečního období války je nutné počítat s tím, že v důsledku často nepřetržitého působení radioaktivního záření se může bojeschopnost vojsk rychle snižovat a že vyčerpaná vojska bude nutné stáhnout z boje a nahradit je čerstvými silami. Ponechat vojska v boji až do úplného vyčerpaní působením radioaktivního záření není správné a proto je nutné častěji střídát útvary v rámci svazku a jednotlivé divize v rámci armády. Proto již při plánování operací budeme počítat s vytvořením silných druhých sledů, zvláště na stupni divize.

Útvary a svazky, vyčleněné do druhých sledů divízi a armád, by plynule nepostupovaly za prvními sledy, ale využívaly by ochranných vlastností terénu, jeho ženíjných úprav a různých objektů v osadách k ochraně proti radioaktivnímu záření. Při

střídání prvních sledů by rychle překonaly vzdálenost, která je dělí od linie fronty, převzaly by úkoly od prvních sledů a do druhého sledu by přešly útvary (svazek) prvního sledu. Tyto by se obdobně chránily proti působení radioaktivního záření, jako původní druhé sledy.

Útvary v rámci svazku je účelné střídát asi jednou v průběhu dne. Pro střídání divízi v rámci armády nelze stanovit nějaké pravidlo; docházelo by k němu až v tom případě, že by silně vyčerpanou divízi bylo nutné na několik dní vyvést z boje.

S volbou útočných směrů vzhledem k silně zamořeným prostorům úzce souvisí i prostorové plnění úkolů. Prostory blízkého a dalšího úkolu armády nelze volit v silně zamořených prostorech, ale pokud možno v prostorech s nejnižší úrovní radiace.

Úkol bude do značné míry ovlivněn radiací situací časově, a to rychlostí, s jakou bude probíhat pokles úrovně radiace. Úroveň radiace při vypadávání radioaktivních látek mohou dosahovat takové výše, že se útočící vojska musí na určitou dobu zastavit a chránit proti radioaktivnímu záření. K tomu účelu využívají především úkrytů v osadách, ženíjní úpravy terénu i přirozených krytů v terénu.

Pro další pokračování v útoku je rozhodující úroveň radiace na jednotlivých útočných směrech. V této souvislosti nutno zvážit, v jakých úrovních radiace je možné bojovat po dobu několika dní, aniž by vojska byla působením radioaktivního záření vyřazena z boje. Podle stávajících řádů a předpisů by živá síla neměla v průběhu jednoho dne obdržet větší dávku než 10 r a v průběhu deseti dní dávku ne větší než 100 r. Tato doba odpovídá asi jedné frontové operaci. Dávka 100 r je současně nejvyšší přípustnou dávkou, jakou mohou vojska obdržet v průběhu jednoho roku.

Počítáme-li s tím, že by např. v rámci divíze bojoval každý útvar jen 12 hodin denně a 12 hodin by se chránil proti působení radioaktivního záření, mohla by živá síla v tancích bojovat v úrovních radiace 8 až 9 r/hod., živá síla v obrněných transportérech v úrovních radiace 3–4 r/hod. a živá síla v autech v úrovni radiace přibližně do 2 r/hod.

Vzhledem k tomu, že nebude nutné, aby divíze a tím i její útvary byly nepřetržitě po dobu deset dnů v boji je možné připustit boovou činnost i ve vyšších úrovních radiace, např. asi do 5 r/hod. bez ohledu na to, jakou ochranu poskytuje živé síle bojová technika. Za tohoto předpokladu by živá síla obdržela za 12 hodin boje dávku:

v tancích asi 6 r, v obrněných transportérech asi 15 r a v autech asi 30 r. Z uvedeného je zřejmé, že by živá síla v autech neměla působit v zamořeném prostoru déle, než po dobu asi tří až čtyř dnů.

Tempo útoku a tím i časové plnění úkolu je tudíž nutné přizpůsobit poklesu úrovně radiace na hodnotu asi do 5 r/hod. Podle toho, jak rychle bude tento pokles na jednotlivých směrech probíhat, tak rychle bude možné i rozvíjet útok. Ke splnění úkolu bude zapotřebí často delší doby, než v nezamořeném prostoru. To však neznamená, že by tempo útoku v některých dnech operace a na některých směrech nemohlo být stejně vysoké, jako je tomu při útoku v nezamořeném prostoru.

V souvislosti s radioaktivním zamořením po vlastních strategických jaderných úderech nutno počítat s tím, že by nepřítel v případě ztráty iniciativy na některém směru, mohl provádět na naše vojska jaderné údery s pozemním výbuchem, čímž se ohrozí vlastních vojsk zvýší. Vojska musí nepřetržitě bojovat v zamořeném prostoru o nízkých úrovních radiace (např. do 5 r/hod.) po vlastních strategických jaderných úderech a kromě toho ještě překračovat silně zamořené prostory po pozemních úderech nepřítelů a po jejich překročení opět vcházet do zamořeného prostoru od vlastních strategických jaderných úderů s pozemním výbuchem. Takto vzniklá radiací situace ještě více ovlivní jak prostorové, tak i časové plnění úkolů.

V souvisle zamořených prostorech bude velkým problémem zásobování vojsk a odsunů. Vojska bude nutné zásobovat po střídání, kdy se chrání proti radioaktivnímu záření. Týlové útvary a zařízení (vybavené převážně auty) budou velmi trpět působením radioaktivního záření a proto i u nich by se měla činnost organizovat tak, aby vždy polovina příslušníků se ukrývala a chránila proti radioaktivnímu záření a druhá polovina plnila úkoly. V souvisle zamořených prostorech ještě více vstupuje do popředí nutnost zásobování vojsk a provádění nejnútnejších odsunů vzdušnou cestou, zvláště vrtulníky. Po vypadnutí radioaktivních látek na zem zůstává ovzduší čisté, takže ohrožení létajícího personálu není velké.

V souvisle zamořených prostorech bude možné stravování vojsk jedině v době, kdy se chrání proti působení radioaktivního záření v nezamořených obytných místnostech, sklepech, zákopech apod. Různá zdravotnická a léčebná odsunová zařízení bude možné

instalovat rovněž jedině v nezamořených (dezaktivovaných) sklepech, utěsněných sálech apod. Nejblíže okolí těchto objektů bude účelně dezaktivovat a často kropit vodou, aby se radioaktivní látky se zviřeným prachem nedostávaly dovnitř těchto objektů.

Bojeschopnost vojsk se bude tedy působením radioaktivního záření snižovat. V průběhu operací počátečního vedení války může dojít u některých svazků a útvarů

k takové situaci, že bojová technika (jako tanky, obrněné transportéry, auta, odnávací zařízení raket apod.) budou u celých jednotek nebo i útvarů bojeschopny, ale nebude bojeschopná jejich obsluha a štáby. Proto bude nutné mít připraveny celé jednotky a útvary včetně štábů a orgánů zabezpečení i bez bojové techniky. Podle vývoje situace bude pak nutné přepravit tyto náhradní jednotky k výměně zasažených vojsk, nejlépe vzdušnou cestou.

Vliv nepřátelských pozemních úderů na zahájení první útočné operace

Za předpokladu, že nepřítel zamýšlí přejít do útoku v celém pásmu naší armády (frontu), provede pozemní jaderné údery pravděpodobně ve větší hloubce od státních hranic s cílem rušit zásah frontových záloh, činnost týlu, mobilizaci vojsk apod.

Chce-li nepřítel útočit jen v části útočného pásma vševojskové armády (frontu), může v té části, kde nebude útočit, provést za vhodných meteorologických podmínek i pozemní údery a to i na pohraniční divize. Obdobně tomu bude, jestliže nezamýšlí v pásmu některé armády útočit vůbec. V tomto případě mohou být napadeny pozemní údery nepřítele všechny pohraniční divize.

Pohraniční divize mohou v takovýchto případech nejučinněji čelit nebezpečí radioaktivního zamoření tím, že využijí účinků vlastního hromadného úderu na nepříteli a rychlým překročením státních hranic se dostanou do nezamořeného prostoru na území protivníka. Přitom útvary druhého sledu pohraničních divízi na podkladě výsledků radiačního průzkumu pronikají rychle vpřed, pokud možno nezamořeným prostorem, nebo alespoň prostorem s nižšími úrovněmi radiace.

Svazky druhého sledu armády na podkladě předběžného vyhodnocení radiační situace a výsledků radiačního průzkumu přesunou se do nezamořeného prostoru a není-li to možné, využívají k ochraně před radioaktivním zářením osad, ženíjných úprav terénu a přirozených krytů. Za prvními sledy se přesunují zpravidla až po poklesu úrovně radiace a to co největší rychlostí.

V případě, že by byly provedeny vlastní strategické jaderné údery s pozemním výbuchem, bude přesun svazků druhého sledu armády ovlivněn radioaktivním zamořením i od těchto úderů. Vzhledem k tomu, že při vypadávání mohou být úrovně radia-

ce v prostoru rozmístění svazků druhého sledu ještě značně vysoké, bude účelné opouštět tyto prostory až po poklesu úrovně radiace. Výhodnější se zdá, aby svazky druhého sledu se co nejtěsněji přiblížily k prvnímu sledu ještě v době, kdy nedošlo k radioaktivnímu zamoření vlastního území a území nepřítele v blízkosti státních hranic od vlastních strategických jaderných úderů s pozemním výbuchem.

Podpora útočících vojsk jadernými údery musí být zabezpečena v každém případě, tj. i když nepřítel v části pásma nebo i v celém pásmu armády provede pozemní údery. Hlavní úkoly v tomto směru připadají armádní raketové brigádě a stíhacímu bombardovacímu letectvu. Kontinuita palby musí být zachována a proto manévry do nezamořeného prostoru je nutné provádět buď po oddílech v rámci raketové brigády, nebo po bateriích v rámci každého raketového oddílu. Po oddílech to bude účelné tehdy, bude-li radioaktivním zamořením ohrožován jen jeden oddíl a po bateriích v případě, budou-li ohroženy oba oddíly.

Oddíly vojskových raket pohraničních divízi se mohou ocitnout vzhledem k vzdálenosti rozmístění od státních hranic ve velmi silně zamořených prostorech. Mohou však rychle a na krátkou vzdálenost se přesunout do nezamořeného prostoru. Zejména oddíly vojskových raket bude účelné rychle vyvést ze zamořených prostorů.

Závěr

V soudobých operacích počátečního období války je radiační situace velmi významným operačním činitelem, jenž ovlivňuje každé rozhodnutí velitele. Velitelé a štáby všech a zvláště pak vyšších stupňů velení (front, armáda, divize) musí při hodnocení každé situace vycházet především z radiační situace.

Operace v rozsáhlých a souvisle zamořených prostorech je problematika nová a velmi složitá a je nutné ji neustále teoreticky rozvíjet a výsledky teoretického bádání využívat a prověřovat v praxi při cvičeních se štáby a vojsky.

Uvedl jsem jen některé nejdůležitější problémy. Mnohé otázky vyžadují ještě dalšího hlubšího a podrobnějšího rozpracování, jako např. život vojsk v zamořených prostorech, jejich zásobování a stravování,

dezaktivace a hygienická očista, způsob střídání vojsk a celá řada dalších.

Velitelé a štáby mohou dosáhnout potřebných návyků v rychlém hodnocení radiální situace a v podávání zdůvodněných návrhů veliteli na rozhodnutí jen tehdy, když zvládnou důkladně všechny teoretické poznatky spojené s důsledky radioaktivního zamoření a když co nejčastěji budou řešit takovéto složité situace, zvláště při cvičeních.